

מולד המרכז להתחדשות הדמוקרטיה

עיניים עצומות לרווחה

כשהמלחמה בתקשורת
פגשה את המלחמה בעזה

עיניים עצומות לרווחה כשהמלחמה בתקשורת פגשה את המלחמה בעזה סיקור מלחמת חרבות ברזל בתקשורת המרכזית בישראל

מחברים: ד"ר איילה פנייבסקי ועידו בנבגי
עוזרי מחקר: איתמר אופנר וניב בן-זאב
המחקר נערך בתמיכת מכון מולד ואוניברסיטת סיטי בלונדון

תוכן העניינים

7	תקציר
9	סיקור מלחמת חרבות ברזל בתקשורת המרכזית בישראל
12	מתודולוגיה
15	ממצאים
15	1. העלמת מחירי המלחמה בעזה
19	2. הדרת נשים, ערבים ונציגי החברה האזרחית
22	3. הטייה ברורה לטובת נציגי הקואליציה והממשלה
23	4. כלב השמירה של מי?
27	כשלון מקצועי, מוסרי, דמוקרטי, לאומי - ואסטרטגי
29	הסברים לעיוורון-מרצון של התקשורת הישראלית בסיקור המלחמה
29	1. ככה זה במלחמות
31	2. "הציבור לא רוצה"
33	3. עשור של מלחמה בתקשורת
35	סיכום
36	ביבליוגרפיה

תקציר

בימים הראשונים לאחר שבעה באוקטובר התמסרו מערכות החדשות לניסיונות להציל חיים ולתמוך בציבור מבועת, מבולבל וחסר אונים. עיתונאיות ועיתונאים נפרסו ברחבי הארץ, כולל אזורי לחימה, על מנת לספק מידע מקיף ככל הניתן על מתקפת חמאס וכיבוש היישובים בדרום. על מנת לנתח את הסיקור התקשורתי של המלחמה בעזה, בחודשים הבאים דגמנו באופן אקראי חמישים מהדורות של מערכת החדשות הנצפית והמשפיעה בישראל, חדשות 12, במהלך ששת החודשים הראשונים ללחימה. במסגרת המדגם נותחו 721 אייטמים (כתבות, ראיונות, דיוני פאנל); 522 מתוכם עסקו ישירות במלחמה.

אלה עיקרי הממצאים:

1. בחצי השנה הראשונה למלחמה, נציגי האופוזיציה זכו לכעשירית מהחשיפה לה זכו נציגי הקואליציה, ואילו נציגי החברה האזרחית זכו לפחות מעשירית החשיפה לה זכו נציגי הממסד הביטחוני. המספרים משקפים שליטה של השלטון והממסד הביטחוני בשיח הציבורי, תוך צמצום ניכר של מרחב הביקורת – גם בתקופה שבה התמיכה הציבורית באופוזיציה עלתה על התמיכה בקואליציה.
2. על אף שנפלו קורבנות למסע הטבח של חמאס בשבעה באוקטובר, אזרחי ישראל הערבים נעלמו ממהדורות החדשות כמעט לחלוטין – הן כמראיינים והן כמראיינים.
3. הקטסטרופה ההומניטרית ברצועה, ששודרה 24/7 בתקשורת הבינלאומית, נעדרה כמעט לחלוטין מהסיקור התקשורתי. רק 3% מהאייטמים שעסקו במלחמה התייחסו למצב האזרחי בעזה. מתוך מאות אייטמים במדגם, רק בארבעה הוזכרו נפגעים פלסטינים ברצועת עזה שאינם מעורבים בטרור. נזכיר: במהלך

1 מקרים נדירים, כמו סולימאן מסוואדה בחדשות כאן ולוסי אהריש בחדשות 13, מחזקים את הטענה שניתן לשלב עיתונאים ערבים ופלסטינים בכלי התקשורת הגדולים, ואין הצדקה להעלימם מהשיח הציבורי – לא בימים כתיקונם ולא בשעת מלחמה.

ששת החודשים הראשונים למלחמה נהרגו ברצועת עזה למעלה מ-31,000 בני אדם, בהם 9,000 נשים ו-13,000 ילדים².

4. מבחינה ויזואלית, הפער בין סיקור המלחמה בישראל ובעולם עמוק במיוחד: גם כאשר הופיעו במהדורות סרטונים ותמונות מהרצועה, הם הציגו לצופים לחימה (49%), מבנים הרוסים וערים נטושות (45%), או את חיילי צה"ל (40%) – ולא את הסבל האנושי העזה.

5. קולותיהם של פלסטינים ברצועה ובגדה – ובפרט תומכי הרשות הפלסטינית – נעדרו כמעט לחלוטין מהמסכים במהלך ששת החודשים הראשונים למלחמה.

6. הרג העיתונאים ברצועת עזה – שבשלב זה נחשב על ידי ארגוני עיתונאים בעולם לחסר תקדים בקנה מידה בינלאומי³ – זכה להתעלמות מוחלטת או הכחשה פעילה. לא זוהו במדגם גילויי דאגה, סקפטיות ביחס להודעות הגורמים הרשמיים בישראל, או סולידריות מקצועית.

7. מניתוח המדגם עולה גם פער מגדרי מובהק: דוברים גברים הופיעו כמראיינים, מראיינים, פרשנים או מגישים ב-457 מהאייטמים (כ-63%), לעומת 295 בלבד בהם הופיעו דוברות נשים (כ-41%).

2 נתונים אלה פורסמו על ידי האו"ם, ונשענים על פרסומים של משרד הבריאות העזתי, שנשלט על ידי חמאס, הריבון ברצועה. במהלך המלחמה, סירבו רבים להתייחס למספרי הנפגעים ששחרר משרד הבריאות העזתי, לאור קשריו לארגון הטרור חמאס. עם זאת, כיוון שבמשך שנתיים מדינת ישראל מונעת גישה של עיתונאים עצמאיים לרצועת עזה, פוגעת בעיתונאים וכלי תקשורת ברצועה, ובמקביל מסרבת לפרסם נתונים משלה – אין כיום בנמצא נתונים אחרים (Fieldhouse, 2025; Khatib et al., 2024). בסבבי אלימות קודמים, נתוני הנפגעים שסיפק משרד הבריאות העזתי התבררו בדיעבד כמהימנים למדי, עם חריגות של עד 3.8% מהנתונים הסופיים (Huynh et al., 2024). צה"ל מסרב לספק נתונים על נפגעים אזרחיים בסבב הלחימה הנוכחי.

3 "מלחמת ישראל-עזה", עמוד מתעדכן באתר הוועדה להגנה על עיתונאים, <https://cpj.org/full-coverage-israel-gaza-war/>; "עזה: למעלה מ-200 כלי תקשורת קוראים לפתיחת רצועת עזה לעיתונאים זרים ולהגנה על עיתונאים פלסטינים", פורסם באתר עיתונאים ללא גבולות, 12 יוני 2025, <https://rsf.org/en/gaza-rsf-cpj-and-over-130-media-outlets-call-opening-strip-foreign-journalists-and-protecting>; "להרעיד את העולם", אומרים באו"ם, פורסם באתר האו"ם, אוגוסט 2025, <https://news.un.org/en/story/2025/08/1165719>; "הרג עיתונאים הורג את הסיפור", פורסם באתר הפדרציה הבינלאומית לעיתונאים, אוקטובר 2024, <https://cpj.org/full-coverage-israel-gaza-war/>; <https://www.ifj.org/war-in-gaza/>.

סיקור מלחמת חרבות ברזל בתקשורת המרכזית בישראל

בעקבות הלחץ הבינלאומי הגובר המופעל על ישראל ביחס למצב ההומניטרי הקשה ברצועת עזה בשנת 2025, שידר כתב חדשות החוץ של חדשות 12, אלעד שמחיוף, כתבה מקיפה על הסיקור הבינלאומי של המלחמה שמנהלת ממשלת נתניהו מאז שבעה באוקטובר⁴. בכתבה הובאו ציטוטים של מנהיגי מדינות ידידותיות לישראל, כמו צרפת וארצות הברית, המבקרים את הרעב שנכפה על תושבי הרצועה בעקבות החלטת הממשלה לאסור על כניסת סיוע הומניטרי. מנהיגי המדינות הללו, הלין שמחיוף, נשענים על סיקור תקשורתי המתמקד כמעט אך ורק בסבל העזתי, ולדבריו – ממשלת ישראל לא השכילה לגבש אסטרטגיית הסברה שתתווך לעולם מה היא עושה ומדוע.

ההפתעה שנרשמה בציבור הישראלי בעקבות התפנית החדה נגד המלחמה – גם בקרב מנהיגים ועיתונאים שנחשבים "ידידי ישראל" – קשורה לכך שמראשית ימי המלחמה בעזה ובשנתיים שחלפו מאז השתתפה התקשורת המשודרת בישראל במאמצי ההסתרה של ממדי הנזק והסבל בעזה מפני הציבור הישראלי. הרעב וההרס, מותם ההמוני אזרחיות ואזרחים, בהם ילדים ותינוקות, הוסתרו מהצופים בישראל באופן כמעט הרמטי, ועל כן לא מפתיע שישיראליים רבים גילו מאוחר מאד – מאוחר מדי – מה נעשה בשמם במסגרת המלחמה.

הכשלון של התקשורת הישראלית בתפקידה לשקף נאמנה את המציאות לצופיה איננה חדשה או מפתיעה. חשפו אותה, בין השאר, בכירים בערוצי החדשות. באוקטובר 2024 אמרה מגישת "עובדה" ומבכירות העיתונאים בישראל, אילנה דיין, בראיון לכריסטיאן אמנפור ב-CNN, שהתקשורת הישראלית איננה מסקרת את הטרגדיה בעזה כראוי⁵. "שבעה באוקטובר נחוזה אצל כולנו באופן כל כך אישי", אמרה דיין, "שהניתוק שצריך

4 "שינוי הגישה של תומכי ישראל בעולם", כתבה באתר חדשות 12, 4 במאי 2025, <https://www.mako.co.il/news-channel12?subChannelId=8ad1d913edee5910VgnVCM200000650a10acRCRD&vcmid=e4c449d6d6c96910VgnVCM100000700a10acRCRD>

5 סרטון מתוך הראיון של אילנה דיין בחשבון ה-X הרשמי של כריסטיאן אמנפור, 3 באוקטובר 2024, https://x.com/amanpour/status/1841894759872241909?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1842482104849903867%7Ctwgr%5Ec4090bacc959f1d0be230c6020fad98729a5bdd2%7Ctwcon%5Es3__&ref_url=https%3A%2F%2Frotter.net%2Fforum%2Fscoops1%2F871095.shtml

שיהיה לנו כעיתונאים קשה מאד למימוש במקרה הזה". אהוד יערי, אף הוא פרשן בכיר בחדשות 12, סיפק הסבר אחר לעיוורון: "אנחנו יושבים בערוץ הכי נצפה בישראל", אמר בראיון לסרט דוקומנטרי גרמני בשם "טראומה במזרח התיכון". "אם נשדר יותר מדי על מה שקורה ברצועת עזה או בגדה המערבית, נאבד צופים".

ההסתרה, או לפחות ההימנעות העקבית מעיסוק במחיר האנושי שגובה המלחמה מהאוכלוסייה האזרחית בעזה, לא הייתה ייחודית לחדשות 12, ערוץ החדשות הנצפה בישראל. גם כתב חדשות 13, אלון בן דוד, הודה ש"אנחנו לא מראים את התמונות האלה כי ישראלים לא אוהבים לראות אותן, ואנחנו גם לא יותר מדי מתעקשים להראות את מה שקורה בתוך הרצועה"⁷. במאי 2025, הוסיף רוני קובן בתוכניתו עם עמרי אסנהיים בכאן 11, ש"אנחנו מעולם לא דיברנו על מה שקורה בעזה. רוב התקופה מאז המלחמה כעסנו, ואנחנו קשובים לדעת הקהל שלא רוצה לשמוע", הסביר. "אני מודה שזה לא מאד העסיק אותי עד לחודש-חודשיים האחרונים"⁸.

לטענות האנקדוטליות האלה, שנשמעו לכל אורך המלחמה, אנו מביאים בדוח זה גיבוי עובדתי באמצעות בחינה ומדידה של הסיקור התקשורתי מראשית המלחמה. באמצעות מדגם אקראי של חמישים מהדורות אמצע השבוע של חדשות 12 בששת החודשים הראשונים למלחמה, בדקנו אילו קולות הובאו לציבור הישראלי, ואת מי בחרו עורכי מהדורת החדשות החזקה בישראל להעלים. התוצאות תואמות את הוידויים של בכירי התקשורת שצוטטו כאן, וממדי ההשתקה אף דרמטיים מכפי שתוארו: לא רק קולות

לא רק קולות מתוך
הרצועה הועלמו מדיווחי
החדשות, אלא גם קולות
אופוזיציוניים בתוך ישראל,
קולות אזרחי ישראל
העדרים ונציגי החברה
האזרחית

6 קטע מתוך הסרט הדוקומנטרי בחשבון ה-X של כתב התקשורת של הארץ, עידו דוד הכהן, 14 באפריל 2025 https://x.com/idodci/status/1911778934372380974?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweet%7Ctwterm%5E1911778934372380974%7Ctwgr%5E183694e55fc467f0c7969dfafdb9cbb6576959ac%7Ctwcon%5Esl_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.maariv.co.il%2Fculture%2Ftv%2Farticle-1188314

7 קטע מתוך מהדורת חדשות 13 מתועד בעמוד הפייסבוק של תנועת מחזקים, 21 במאי 2025, <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1004050458567257&id=100068869359344&set=a.258978759741101>

8 הקטע הרלבנטי מתוכניתם של עמרי אסנהיים ורוני קובן מתועד בחשבון האינסטגרם של "מסתכלים לכיבוש בעיניים", 22 במאי 2025, https://www.instagram.com/reel/DJ_q2BvINPp/?igsh=MTZhYTM5_cWZwZzQ1NQ%3D%3D

מתוך הרצועה הועלמו מדיווחי החדשות, אלא גם קולות אפוזיציוניים בתוך ישראל, קולות אזרחי ישראל הערבים ונציגי החברה האזרחית.

חשוב לומר: בימים הראשונים לאחר שבעה באוקטובר, התקשורת הישראלית הייתה המוסד הדמוקרטי היחיד שתפקד במסירות ובאומץ, שירת את האזרחים בישראל, כיוון כוחות הצלה לבתי נרצחים וחטופים, שימש פה, אוזניים ועיניים לציבור כשהממשלה, הכנסת, המשטרה והצבא כשלו בתפקידם והשתתקו. ארבעה מהם נהרגו במתקפת חמאס: רועי עידן, צלם Ynet, שהספיק ברגעיו האחרונים לתעד את פלישת כוחות הנוחבה לדרום, איילת ארנין, עורכת חדשות בכאן, ושי רגב ממעריב, שנרצחו במסיבת הנובה, ויניב זוהר מ ישראל היום שנרצח בביתו בנחל עוז⁹. רבים אחרים איבדו בני משפחה וחברים, נחשפו למראות מצלקים בזירות הטבח, קיבלו שיחות טלפון מעוררות סיוטים, ונאלצו להתמודד עם חוסר אונים אדיר, כשמספר הפונים לעזרה עלה בהרבה על כמות הקורבנות שיכלו להציל.

בכלי התקשורת התגלה
עיוורון חסר תקדים ביחס
לסבל האנושי ולאסון
ההומניטרי ברצועת עזה,
ונכונות יוצאת דופן לשתף
פעולה עם חצאי-אמיתות
ושקרים שהפיצו גורמים
רשמיים בישראל. הדבר
יצר פער קשה לגישור בין
תפיסת המלחמה בישראל
ובעולם

מאז אותם ימים ראשונים, התפצלו הדרכים: בעוד בערוצי המיינסטרים – כאן 11, 12 ו-13 – סיפקו סיקור עיתונאי עשיר של משפחות החטופים, הנרצחים וההרוגים (ובפרט היהודים ביניהם), בערוצי התעמולה הממשלתית, ובראשם ערוץ 14, כתחו בקמפיין הסתה כנגד משפחות החטופים, המפגינים למען החזרתם ולסיום המלחמה, האזרחים העזתים, ערביי ישראל, מפקדי צה"ל, מנהיגי האפוזיציה, ועוד (Borger, 2024; Cohen, 2025; אגרי, 2024; פרסיקו, 2025a). אך בכלל כלי התקשורת התגלה עיוורון חסר תקדים ביחס לסבל האנושי ולאסון ההומניטרי ברצועת עזה, ונכונות יוצאת דופן לשתף פעולה עם חצאי-אמיתות ושקרים שהפיצו גורמים רשמיים בישראל, הן בממשלה והן בצבא. הדבר יצר פער קשה לגישור בין תפיסת המלחמה בישראל ובעולם, וחיבל גם ביכולת של אזרחי ישראל להבין את הלחץ הבינלאומי לאור המראות הקשים מהרצועה.

9 תיעוד של לשכת העיתונות הממשלתית, 6 באוקטובר 2024, <https://www.facebook.com/watch/?v=432113049482675>

בפרקים הבאים נסקור את הממצאים שלנו, של חוקרים נוספים שחקרו שאלות דומות במהלך השנתיים האחרונות, ונפרש את משמעות הממצאים עבור התקשורת והחברה הישראלית. ראשית, נציג את שיטות המחקר ואת השאלות שלאורן סקרנו את מדגם המהדורות. לאחר מכן יוצגו הממצאים והמסקנות, ונדון במחירים שמשלמים הישראליות והישראלים – אותם אמורה העיתונות לשרת – בגין הצנזורה העצמית ונקודות העיוורון של כלי התקשורת המרכזיים במהלך המלחמה. נסכם עם מספר המלצות להמשך, לקובעי מדיניות, צופים, ובעיקר כתבים, עורכים ומערכות עיתונאיות שמעוניינות לשרת את כלל הציבור בישראל טוב יותר בהמשך.

מתודולוגיה

במסגרת המחקר, מקודדים מטעם מכון מולד דגמו באופן אקראי חמישים מהדורות חדשות מרכזיות ששודרו בימי חול במהלך ששת החודשים הראשונים למלחמה (אוקטובר 2023-אפריל 2024). המקודדים צפו בשעה הראשונה של כל מהדורה במדגם. כל כתבה, דיווח או מונולוג באולפן נחשבו ליחידת ניתוח נפרדת. הבחירה להתמקד בחדשות 12 נובעת מהעובדה שמדובר במהדורת החדשות הנצפית בישראל, בפער ניכר על מתחריה, באופן עקבי, לאורך זמן, וכמעט ללא תחרות (ראו, למשל, גואטה 2025; ורטהיים 2023; חתן וטרבלסי 2024). בשל נתוני הצפייה יוצאי הדופן הללו, ההחלטות שמקבלים עורכי המהדורת חדשות בערוץ משפיעות הן על דעת הקהל, הן על מקבלי ההחלטות, והן על הסיקור התקשורתי ביתר כלי התקשורת בישראל, ובייחוד בעיתונות המודפסת ובשידורי הרדיו ביום שלמחרת. בסך הכל, נותחו לעומק 721 אייטמי חדשות מתוך חמישים מהדורות של חדשות 12, שנדגמו באופן אקראי.

הבחירה להתמקד בשישה חודשי מלחמה נבעה משיקולי תקציב וזמן. משנאלצנו לבחור תקופה מוגבלת לניתוח, נבחרו ששת החודשים הראשונים למלחמה, אלה שעיצבו את הנרטיב הישראלי המרכזי ביחס למלחמה. במידה רבה, המגמות שזיהינו במהלך ששת החודשים הללו הכתיבו את הטון גם בהמשך. לאורך הדוח שלפניכם נפנה למקורות רבים נוספים, מסקרי דעת קהל ועד ניתוחי תוכן, שנערכו בשלבים מאוחרים יותר במלחמה אך מחזקים את מסקנותינו. הן בתוך החברה הישראלית והן בקהילה הבינלאומית, הנרטיב שלפיו נבחנת מלחמת ישראל ברצועת עזה עוצב בשלב מוקדם זה, והשתנה במידה מועטה בהמשך.

מדוע להתמקד בתקשורת הממוסדת בכלל, כאשר צריכת החדשות ברשתות החברתיות נמצאת בעלייה מתמדת? על אף הכותרות הסנסציוניות המאיימות תדיר כי טיקטוק תחליף את אתרי החדשות, ולצד עלייה בשימוש ברשתות חברתיות כמו טלגרם במהלך מלחמת חרבות ברזל, מחקרים אמפיריים ומדדי צפייה מלמדים כי התקשורת הממוסדת בישראל, כולל ערוצי הטלוויזיה, תחנות הרדיו ואתרי החדשות הגדולים, שומרים על מעמדם כאפיק מרכזי לצריכת מידע בשעת מלחמה (יעבץ 2024). בנוסף, על אף העלייה במספר המשתמשים ברשתות חברתיות לטובת צריכת חדשות, ארון הציבור בתקשורת הממוסדת נותר ככלל גבוה יותר מארון הציבור במידע חדשותי שמקורו ברשתות החברתיות (Mont'Alverne et al., 2022). במילים אחרות, המשקל והאמינות שמייחסים הצופים לסרטון אקראי באינסטגרם לעומת מהדורת חדשות מוכרת איננו שווה. גם מאפייני הקהלים שעוקבים אחר התקשורת הממוסדת והרשתות החברתיות אינם זהים במשקלם והשפעתם: העובדה שמקבלי ההחלטות בישראל, ובראשם האליטה הפוליטית, הצבאית, והכלכלית עוקבים מקרוב אחר מהדורות החדשות, העיתונים והאתרים הגדולים, מעניקה להם חשיבות גדולה מסך צופיה (Panievsky, 2025). לבסוף, חשוב להזכיר כי גם ברשתות החברתיות, לכלי התקשורת הגדולים והמבוססים – ולעיתונאים המועסקים על ידם – יש חשיפה אדירה, מיליוני עוקבים והשפעה רבה. אזרחים רבים שמעידים כי הם צורכים חדשות ברשתות החברתיות, נחשפים בפועל לסרטונים שנגזרו או שותפו מתוך אתרי החדשות, לינקים שנשלחו לקטעי מהדורות, ציורים של בן כספית או הודעות טלגרם של עמית סגל. על כן, על אף שבסקרים משתמשים אלה ייחשבו לכאלה שעברו מהתקשורת הממוסדת ל"ג'ונגל המידע" שברשת, במקרים רבים ייחשפו לתכנים דומים, שהפיקו גורמים דומים, לאלה שצפו במהדורות הערב.

המחקר שערכנו התמקד בשלוש שאלות מרכזיות:

מה רואה ושומע הציבור הישראלי מתוך רצועת עזה?

מחקרים רבים לאורך ההיסטוריה מדגימים את החשיבות והמשמעות שיש לסיקור תקשורתי, ובפרט לדימויים ויזואליים, של קורבנות המלחמה משני צידי הגבול (Aday, 2005; Allan, 2025; Allan & Zelizer, 2004; Fröhlich, 2018; Griffin, 2010; Hayes & Guardino, 2010). הבחירה להדגיש דימויים מסוימים ולהסתיר אחרים משפיעה על האופן

שבו נתפסים בציבור מחירי המלחמה, הערכת תפקוד הצבא, או הביקורת מצד גורמים בינלאומיים, ועל כן בחרנו להתמקד בה.

אילו קולות זוכים לחשיפה בסיקור התקשורתי של המלחמה?

בחלק זה בדקנו האם לצד דוברים יהודים-ישראלים, ששלטו בשידורים של כלי התקשורת המרכזיים בתקופת המלחמה, נשמעו גם ערבים ישראלים, פלסטינים, וגורמים בינלאומיים, והאם – לצד דוברים רשמיים מטעם הממשלה וזרועות הביטחון – זוכים להישמע גם חברי אופוזיציה, פעילי חברה אזרחית, וגורמים לא רשמיים אחרים. הבחירה להשמיע קולות מסוימים ולא אחרים מעצבת בפועל את גבולות הלגיטימיות של השיח הציבורי. כשמנעד הקולות נע בין אנשי ימין קיצוני, המיוצגים בממשלה ולכן זוכים לייצוג רב במהדורות החדשות, לבין אנשי אופוזיציה מהמרכז – שזכו לחשיפה מוגבלת בהרבה – כל קול שמייצג עמדות שמאל מיד מתויג כחריג וקיצוני, ולו בגלל שהציבור כמעט ולא נחשף לקולות כאלה בשגרה.

אילו סוגי ביקורת נשמעים בסיקור התקשורתי של המלחמה?

ביקורת על השלטון הנבחר היא אחד משני תפקידיה המרכזיים של התקשורת כאמצעי של איזונים ובלמים בחברה דמוקרטית או כזו ששואפת להיות דמוקרטית (Asp, 2007; Bennett & Serrin, 2005; Christians, 2009). בפרק זה בחנו איזה סוגי ביקורת הושמעו והושתקו במהדורות החדשות בששת החודשים הראשונים למלחמה. קודדנו שאלות כמו: האם בקטע מושמעת ביקורת? אם כן, כלפי מי היא מכוונת? איזה טיעונים הושמעו?

1. העלמת מחירי המלחמה בעזה

מתוך סך האייטמים שנדגמו במחקר, הרוב הגדול עסקו באופן ישיר במלחמה (522 מתוך 721). כמחצית מהאייטמים שעסקו באופן ישיר בלחימה הזכירו נפגעים, הרוגים או פצועים (242 מתוך 522). מבין אלה, ב-140 איטמים הוזכרו הרוגים ופצועים ישראלים, ב-97 הוזכרו נפגעים פלסטינים, ובשלושה מקרים בלבד הוזכרו נפגעים שאינם ישראלים ואינם פלסטינים, כמו 32 החטופים התאילנדים, או עובדי ארגוני סיוע בינלאומיים שנהרגו בהפצצות צה"ל ברצועה. סיקור הנפגעים הישראלים כלל 62 אזכורים של חיילים ישראלים הרוגים, 15 אזכורים של חיילים ישראלים פצועים, 30 אזכורים של אזרחים ישראלים הרוגים, 21 אזכורים של אזרחים ישראלים פצועים, ארבעה אזכורים של נשים וילדים ישראלים הרוגים, וחמישה אזכורים של נשים וילדים ישראלים פצועים.

סיקור הנפגעים הפלסטינים כלל בעיקר אזכורים של פעילי חמאס או קבוצות טרור אחרות שנהרגו (66), ורק ארבעה אזכורים של אזרחים פלסטינים הרוגים ושני אזכורים

של אזרחים פלסטינים פצועים. מבין 522 האייטמים שעסקו במלחמה, 206 הציגו דימויים ויזואליים כלשהם מתוך רצועת עזה. בתמונות ובסרטונים ששודרו מתוך רצועת עזה נראו בעיקר תיעוד של לחימה בשטח (101 מהאייטמים), מבנים הרוסים וערים נטושות (93 מהאייטמים), או חיילים ישראלים (83 מהאייטמים). בשני מקרים בלבד הדיווחים על קורבנות פלסטיניים אזרחיים ברצועת עזה לוו בתיעוד ויזואלי.

סיקור הנפגעים הפלסטינים

כלל בעיקר אזכורים של

פעילי חמאס או קבוצות

טרור אחרות שנהרגו,

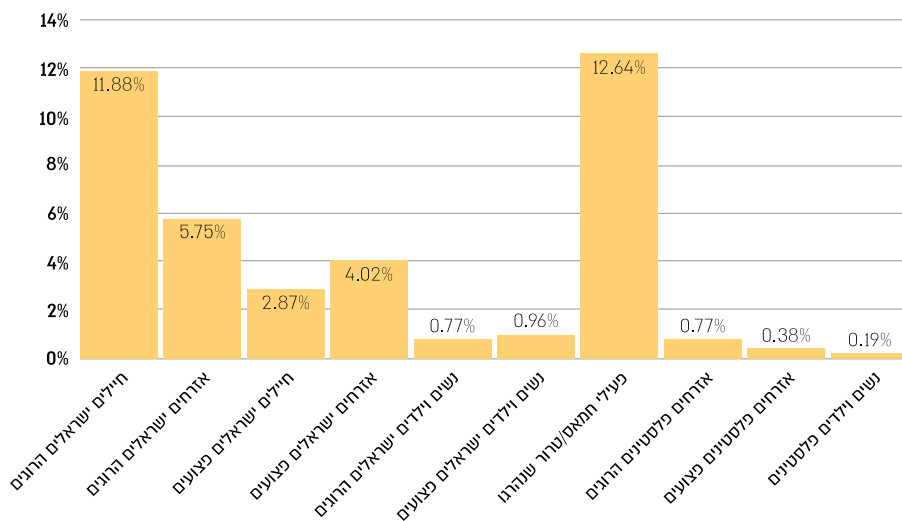
ורק ארבעה אזכורים של

אזרחים פלסטינים הרוגים

רק ב-16 איטמים בתקופה המדוברת הופיעה התייחסות מילולית כלשהי למשבר ההומניטרי ברצועת עזה, שכלל כבר אז התפשטות מגיפות, מחסור במים, ניתוקי חשמל ומחסור במזון. בתשעה איטמים בלבד נשמעה התייחסות כלשהי לסבל או לרעב בעזה. בשני מקרים הוזכרה הפגיעה המתועדת בבתי חולים ברצועת עזה, ובשישה מקרים הוזכרה במילים פגיעה בנשים וילדים. בנוסף, באיטם אחד בלבד הוזכרה אלימות המתנחלים כלפי פלסטינים בגדה, ובאף אחד מהאייטמים לא הוזכרה הפגיעה בעיתונאים

פלסטינים בעזה. על פי דיווחים זרים – כיוון שצה"ל אינו מכרסם מספרי הרוגים שאינם מעורבים בטרור – במהלך חצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל נהרגו ברצועת עזה 120 עיתונאים. המועצה להגנת על עיתונאים הכריזה על 2024 כשנה הקטלנית ביותר לעיתונאים מאז שהחלה המדידה לפני עשרות שנים. כמעט 70% מהם נהרגו, על פי החשד, בידי ישראל¹⁰.

שיח על נפגעים מהלחימה - ישראלים ופלסטינים
% מתוך סך האייטמים שעסקו במלחמה

בתקופה המדוברת, המצב בשטח התדרדר והלך. כלי התקשורת ברחבי העולם שידרו באופן יומיומי תיעוד של הזוועות המתפתחות ברצועת עזה: ההרג, הרעב, הסבל האנושי. סיפוריהם האינדיבידואליים של ילדים, תינוקות ומשפחות, תועדו במילים ובסרטונים, ברשתות הטלוויזיה וברשתות החברתיות. בישראל, דבר מזה לא שודר – על אף שהדברים ידועים לחברי מערכות החדשות, העוקבים אחר החדשות המשודרות בכלי התקשורת הבינלאומיים המובילים. "בכל אמצעי התקשורת המרכזיים בעולם יש כתבות ארוכות

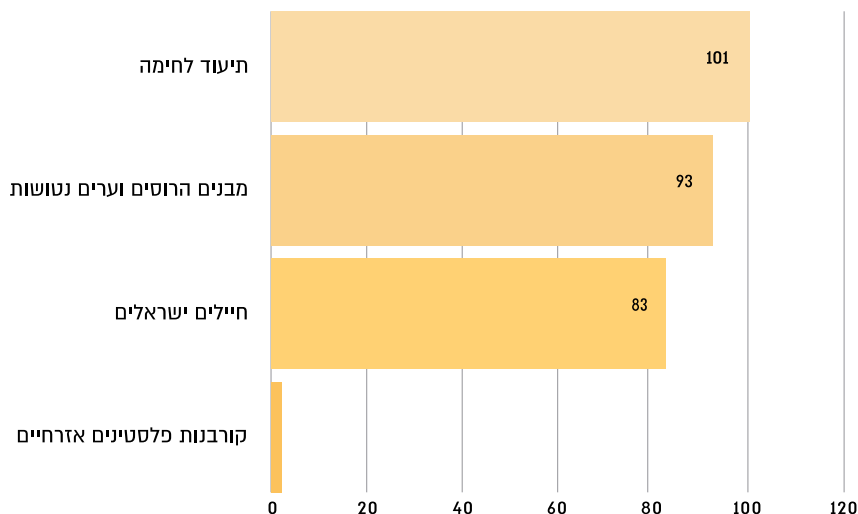
¹⁰ "2024 היא השנה הקטלנית ביותר לעיתונאים בהיסטוריה של הוועדה להגנה על עיתונאים; כמעט 70 אחוז נהרגו על ידי ישראל", באתר הוועדה להגנה על עיתונאים, 12 בפברואר 2025, <https://cpj.org/special-reports/2024-is-deadliest-year-for-journalists-in-cpj-history-almost-70-percent-killed-by-israel>

על עזה ועל השפעת ההפצצות הישראליות על האוכלוסייה האזרחית", העיד פרופ' ז'רום בורדון מאוניברסיטת תל אביב בראיון בדצמבר 2023. "בצד זאת יש גם סיקור של הפגיעה בישראלים, כך שלא מדובר בכלי תקשורת חד-צדדיים. ההבדל נעוץ בכך, שבתקשורת הישראלית קשה למצוא תיאור כלשהו של מה שקורה בעזה, או אפילו בגדה המערבית. במובן מסוים, זו אינה בעיה חדשה, כי תמיד הייתה לתקשורת בישראל בעיה לראות את הפלסטינים. אבל מאז שבעה באוקטובר חלה הקצנה שלא ראיתי דוגמתה".

3% מהאייטמים שעסקו במלחמה סיקרו את המצב האזרחי ברצועה

ההתרשמות הזו מהעיוורון-מרוצן בתקשורת הישראלית תואמת ניתוחים נוספים שנערכו במהלך המלחמה. במרץ 2024, למשל, פרסם המכון למחקרי ביטחון לאומי INNS מסמך בו סיכם את התנהלות העיתונות הישראלית מאז שבעה באוקטובר. "לא רק שבמלחמה הנוכחית התקשורת הישראלית לא ביקרה את ממדי ההרס ברצועת עזה", נכתב שם, "היא אף טרחה למנוע את שידורן של תמונות קשות המציגות את המצב האמיתי ברצועה, את ממדי ההרס, או סרטונים שנתפסו כמסייעים ללוחמה הפסיכולוגית של האויב והיו עלולים להחליש את התמיכה של הציבור בישראל במלחמה". (שומפלב ויכוחים, 2024). מחברי הדוח, שקיימו מפגש סגור עם קבוצת עיתונאיות ועיתונאים אשר הסבירו את שיקוליהם המקצועיים לאחר שבעה באוקטובר, הסיקו כי "למעשה, רוב הישראלים לא נחשפו כלל לתוצאות ההפצצות הישראליות הכבדות ברצועה, או לעובדה שמאות אלפי בני אדם נותרו חסרי קורת גג. תמונות אלה, שבעבר היו מעוררות מחלוקת וויכוחים באולפני הטלוויזיה או במאמרי הדעה השונים, הפכו לנדירות מאוד בתקשורת הישראלית. אנו טוענים כי החלטה זו של עורכי כלי התקשורת הייתה מודעת ונבעה מתוך רצון עז לשדר פטריוטיזם ואחדות שורות ולהתמקד בפגיעה הקשה שספג הציבור הישראלי, בדגש על יישובי העוטף והנפגעים ממסיבת הנובה". שיקולים אלה מתעלמים, כמובן, מזכות הציבור לדעת, ומהצורך החיוני, הביטחוני, האסטרטגי של אזרחי ישראל להכיר את המציאות לאשורה בעודם מגבשים עמדתם ביחס למלחמה ולהסכמים האפשריים שבדרך.

התפלגות תוכן ויזואלי שהוצג מתוך רצועת עזה

אינדיקציה נוספת לממצאים שבידינו עולה מבדיקה שערכו ארגוני זכויות אדם ישראלים, אשר בחנו את סיקור השריפה במחנה העקורים ברפיח בסוף מאי 2024, יותר מחצי שנה לתוך המלחמה. התקיפה ברפיח גרמה לשריפת ענק שגבתה את חייהם של עשרות אזרחים פלסטינים, כשאוהלי העקורים הסמוכים הופכים למלכודות מוות ומשפחות עזתיות נשרפות למוות אל מול המצלמות. האירוע סוקר באריכות בכלי תקשורת רבים בעולם. אך מבדיקה של מדד הייצוג, בהובלת העין השביעית, עמותת סיכוי-אופוק וחברת יפעת, עולה כי בתקשורת המרכזית בישראל "נמנעו לחלוטין משידור תצלומי ההרוגים העזתים ברפיח" (פרסיקו, 2024b). על פי הנתונים של מדד הייצוג, מתוך 245 אייטמים שעסקו באירוע הטראגי ברפיח בכלי התקשורת המרכזיים¹² – רק בעשרים (12%) תוארו התמונות הקשות ששודרו בתקשורת העולמית כל העת. רובם המכריע של האייטמים התמקדו באינטרס הישראלי, בהשפעות התקרית על היחס לישראל בעולם, לדיווחים בתקשורת הזרה, ולהשפעות אפשריות על המשך המלחמה או עסקת חטופים עתידית. בעקבות הממצאים, פנו שורת ארגוני חברה אזרחית אל כלי התקשורת המרכזיים בישראל בבקשה שיחדלו מהסיקור החלקי והמוטה של המלחמה בעזה (פרסיקו, 2024c).

שנה לאחר מכן, ועל אף סדקים נדירים ויוצאים מן הכלל, התמונה הגדולה לא השתנתה. עם חידוש הזרמת הסיוע ההומניטרי לרצועת עזה במאי 2025, מדד הייצוג של העין השביעית, סיכוי-אופוק ויפעת חזר לבחון את הסיקור התקשורתי של המציאות בצד השני של הגבול. באופן עקבי עם ממצאי מולד מראשית המלחמה, גם בשלב מאוחר זה, ועל אף המרחק מאירועי שבעה באוקטובר, רק ב-18% מהאייטמים שעסקו בחידוש הסיוע ההומניטרי עסקו בעצם המצב ההומניטרי הקשה ברצועה (פרסיקו, 2025b). כיצד מדווחים על סיוע הומניטרי מבלי להתייחס למצב ההומניטרי שהצריך אותו? ברוב האייטמים שנדגמו (מעל 80%) הסיקור בישראל התמקד באלימות סביב משאיות הסיוע, החשש מגניבת סיוע בידי שחקנים שונים ברצועה, בהתנגדות להכנסת הסיוע וכיצא באלה.

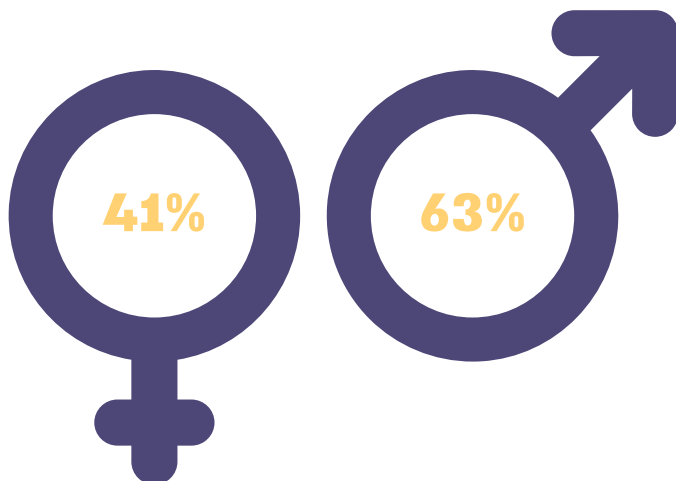
2. הדרת נשים, ערבים ונציגי החברה האזרחית

מתוך 721 אייטמים שנדגמו רנדומלית במחקר, ב-457 אייטמים הופיעו דוברים גברים וב-295 אייטמים הופיעו דוברות נשים (דוברות נשים זוהו בכ-41% מהאייטמים, לעומת דוברים גברים בכמעט 63% מהאייטמים)¹³. כלומר, על אף שיעורן הגבוה של מגישות חדשות בכלי התקשורת בישראל, משקל יתר ניתן לדוברים גברים במהלך ששת החודשים הראשונים למלחמה בחדשות 12 (Lachover & Lemish, 2018).

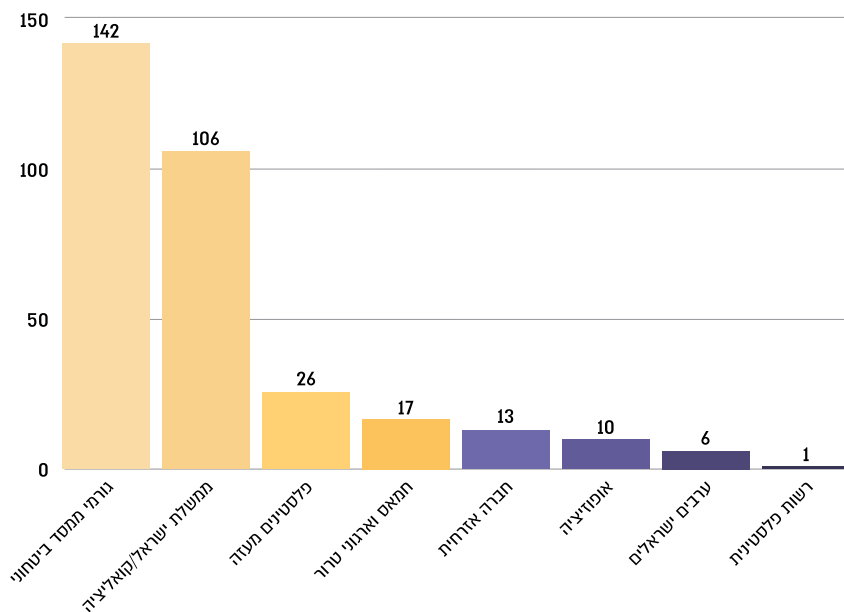
על אף שיעורן הגבוה של מגישות חדשות בכלי התקשורת בישראל, משקל יתר ניתן לדוברים גברים במהלך ששת החודשים הראשונים למלחמה

הדבר קשור לשיעורם הגבוה של גברים בתפקיד כתבים ופרשנים צבאיים, וכן בקרב בכירי מערכת הביטחון לשעבר שהוזמנו לאולפנים לספק פרשנות. בנוסף, הייתה הטיה ברורה בסיקור המלחמה לטובת דוברים ממערכת הביטחון לעומת דוברים מהחברה האזרחית: ב-142 מהאייטמים שנדגמו הופיעו גורמים שונים בשירותי הביטחון הישראליים, בהווה ובעבר, ורק ב-13 מהאייטמים (פחות מעשירית) ניתנה במה

לנציגי החברה האזרחית. במסגרת המחקר קודדנו כארגוני חברה אזרחית כל ארגון שאינו צבאי, ללא קשר למטרות הארגון או להשתייכותו הפוליטית. כך נכללו במדגם ארגונים כמו אחים לנשק, ארגון פורום תקווה, ועוד. אך הדרת הנשים ונציגי החברה האזרחית היא רק חלק אחד בפאזל הקולות שהושתקו במהלך המלחמה.

ייצוג לקבוצות ממסדיות / אתניות

רק בשישה אייטמים מתוך 721 במדגם שלנו – פחות ממאית! – הופיעו דוברים ערבים ישראלים על המסך, בין אם כעיתונאים, מראיינים, מגישים או מרואיינים. כחמישית מהציבור בישראל, שזכו לייצוג מוגבל עוד קודם לכן, כמעט ונעלמו מהמסכים של כלי התקשורת

רק בשישה אייטמים

מתוך 721 – פחות

ממאית! – הופיעו דוברים

ערבים ישראלים, בין

אם כמראיינים, מגישים

או מרואיינים. כחמישית

מהציבור בישראל, שזכו

לייצוג מוגבל עוד קודם,

כמעט ונעלמו מהמסכים

בשבעה באוקטובר

הגדולים בשבעה באוקטובר. כך עולה גם מבדיקת מדד הייצוג, שהעלה כי שנת 2024 רשמה שפל חסר תקדים בייצוג החברה הערבית בישראל במהדורות החדשות, אפילו ביחס לנתונים הנמוכים ממילא בעבר (כהן, 2025; פרסיקו, 2024a). המדד, שבחן ייצוג של אזרחי ישראל הערבים בערוצים כאן 11, 12, 13, גל"צ ורשת ב', מצא שנוכחותם על המסכים הגיעה ל-1.6% בלבד בתוכניות החדשות והאקטואליה. חשוב לציין כאן, שבשני המתחרים המרכזיים של חדשות 12 – חדשות 13 וכאן 11¹⁴ – הייתה נוכחות מוגבלת של עיתונאים ומגישים ערבים במהלך המלחמה (בעיקר הודות לסולימאן מסוואדה, הכתב המדיני הפלסטיני

של כאן, ולוסי אהריש, מגישה ערבייה ישראלית בחדשות 13). עם זאת, בשקלול הנתונים הכללי, ניכרת מחיקתם המואצת של קולות אזרחי ישראל הערבים מאז פרוץ המלחמה.

החברה הערבית בישראל, המהווה כ-20% מאזרחי המדינה, מצאה את עצמה בסיטואציה סבוכה במיוחד במהלך המלחמה הנוכחית. קורבן למתקפות הטילים, הרצח והחטיפות של חמאס ושאר ארגוני הטרור ברצועה מחד, וסובלת מחוסר מיגון כתוצאה מהזנחה ואפליה מצד ממשלות ישראל מאידך. בנוסף, נאלצו אזרחי ישראל הערבים להתמודד עם הסתה מצד בכירים בקואליציה, ועם תגובות אכזריות של שמחה לאיד מצד ישראלים ברשת – לצד עלייה במספר הרציחות בחברה הערבית והתנערות והתנכלות מצד משטרת ישראל. הממצאים שלנו ושל אחרים מעידים כי התקשורת הישראלית לא העניקה לחברה הערבית בישראל את אותו שירות שהעניקה לאזרחי ישראל היהודים. למעשה, אפילו הפלסטינים בעזה, שסיקורם בתקשורת המרכזית מינימלי, זכו בתקופת המדגם שלנו להישמע יותר מאזרחי ישראל הערבים (ב-26 אייטמים נשמעו דוברים פלסטינים מעזה, לעומת שישה אייטמים בהם השתתפו דוברים ערבים ישראלים).

14 המחקר אינו כולל התייחסות לערוץ 14, כיוון שאיננו כלי תקשורת חדשותי אלא אמצעי פרופגנדה משתמש בחזות עיתונאית כדי להפיץ תעמולה ממשלתית (Panievsky, 2025).

3. הטייה ברורה לטובת נציגי הקואליציה והממשלה

ב-106 מהאייטמים במדגם הופיעו גורמים רשמיים בממשלת ישראל, שכללה באותה תקופה דמויות מבנימין נתניהו ואיתמר בן-גביר ועד יואב גלנט ובני גנץ. לעומתם, נציגי האופוזיציה בישראל זכו להישמע רק בעשרה אייטמים מכלל המדגם – פחות מעשירית מנציגי הקואליציה. הפער בין דוברים מטעם הקואליציה אל מול דוברים מטעם האופוזיציה דרמטי במיוחד (8.6% מההופעות של גורמים פוליטיים כללו חברי אופוזיציה, לעומת כ-91% שכללו חברי ממשלה) ובא לידי ביטוי גם במחקרים שדגמו כלי תקשורת אחרים בישראל. מרכז המידע והמחקר של הכנסת, למשל, מצא שבמהלך שנת 2024 כולה, 64% מהראיונות עם פוליטיקאים מהכנים בכאן 11 וברשת ב' כללו חברי קואליציה, לעומת 36% מהראיונות שנערכו עם חברי אופוזיציה (אלמסי, 2025). באוגוסט 2024, הלין יו"ר יש עתיד, יאיר לפיד, בעמוד ה-X שלו ש"אנחנו [האופוזיציה] סובלים מתת-ייצוג מחפיר בתקשורת"¹⁵. לפחות בתקופה שמכסה המחקר שלנו, יש לטענה זו בסיס.

התעלמות כזו מקולות האופוזיציה, ובפרט כשמדובר באופוזיציה פופולארית שזוכה לתמיכה ציבורית רחבה, ומגוונת כך שעל מנת לייצגה כהלכה בתקשורת יש להציג נקודות מבט שונות בתוך המחנה – מאביגדור ליברמן ועד אימן עודה – פוגעת בייצוג של עמדות שונות בחברה הישראלית וביכולת לנהל דיון ציבורי על הסוגיות הדחופות שעל הפרק. אך מעבר לשאלת הייצוג, החשובה כשלעצמה, התעלמות תקשורתית מנציגי האופוזיציה בעייתית במיוחד. תחרות פוליטית נמצאת בליבת החיים בחברה דמוקרטית (Agmon, 1992; Strom, 2022); על מנת שיוכלו מצביעים לבחור בין אלטרנטיבות שונות, וכדי שיהיה סיכוי לחילופי שלטון, כלל האפשרויות צריכות להיות מיוצגות באופן הגון. יחס בלתי-פרופורציונלי כזה בין חשיפה לנציגי הקואליציה והאופוזיציה מחבל בעצם התחרות הרעיונית שביסוד השיטה הדמוקרטית. בנוסף, לאור תפקידה המרכזי של התקשורת ככלב שמירה של הדמוקרטיה – כלומר, מבקרת מרכזית של מוקדי הכוח בחברה, ובראשם השלטון – ההתמסרות לנציגי הקואליציה בולטת במיוחד.

15 מתוך חשבון ה-X של ח"כ יאיר לפיד, 6 באוגוסט 2024, <https://x.com/yairlapid/status/1820681044183400804>

4. כלב השמירה של מי?

על אף הקושי המתודולוגי, ביקשנו לקודד גם את מופעי הביקורת שהופיעו במדגם שלנו. מצאנו 260 אייטמים שבהם נמתחה ביקורת מובהקת כלשהי על גורם כלשהו, בישראל או בעולם. מתוך 260 האייטמים הללו, הביקורת הנפוצה ביותר נגעה ליחס מצד הממשלה וגורמים רשמיים כלפי משכחות החטופים והמשפחות השכולות, ואחריה נמתחה ביקורת על ההיערכות הלקויה לשבעה באוקטובר. במונחים אבסולוטיים, מדובר במספרים נמוכים מאוד. אך המסקנה הגורפת ממעקב קרוב אחר הסיקור התקשורתי של המלחמה איננה שהעיתונות הישראלית אינה מביעה ביקורת כלל, או שאינה ביקורתית דיה – אלא שהביקורת שלה מוגבלת מאוד בהיקפה. כאשר מושמעת ביקורת על גורמים בישראל, היא נוטה להיות "ביקורת מאשררת" (Neiger et al. 2010). ביקורת מאשררת היא ביקורת שאיננה מערערת את הנחות המוצא הבסיסיות של ממשלת הימין הקיצונית בתולדות ישראל (למשל, "אין חפים מפשע בעזה", "פעולה צבאית תקדם החזרת חטופים", "ערבים בישראל לא שווים ליהודים בישראל") – אלא מתמקדת באחד משני אפיקים: (1) ביקורת א-פוליטית, הנוגעת לסגנון דיבור והתנהלות (כן או לא התקשרו למשפחות החטופים, כן או לא השתמשו במילים בוטות), או (2) ביקורת מימין (למה לא תקפנו את עזה מוקדם יותר, למה מכניסים סיוע הומניטרי, למה משחררים עצורים פלסטינים ללא תמורה). ביקורת מאשררת מאפשרת לכלי תקשורת ועיתונאים להרגיש שהם ממלאים את תפקידם כ"כלב השמירה של הדמוקרטיה" ומספקים לציבור ביקורת על בעלי הכוח – מבלי להשמיע מסרים שעלולים לצייר אותם כיוניים או תומכי שמאל חלילה.

בנוסף לביקורת המאשררת, שנוגעת לעניינים טכניים ושטחיים וכחות למדיניות ארוכת השנים שהובילו ממשלות הימין בישראל, ניכר כי עם הזמן התרחש במהדורות החדשות מהלך מרתק של התכנסות סביב הדגל. "התכנסות סביב הדגל" היא אחת התופעות המוכרות במדעי המדינה: תמיכה גוברת למנהיגים מכהנים בשעת חירום ואיום חיצוני לחברה או למדינה (Mueller 1970; Baker & Oneal 2001). סרטים כמו "לכשכש בכלב", בו נשיא ארה"ב ממציא מלחמה כדי לנצח בבחירות, נשען על התופעה, שזכתה לפופולאריות בקרב עסקנים ויועצים פוליטיים. הדוגמא הפרדיגמטית במחקר למקרה של התכנסות סביב הדגל היא התמיכה יוצאת הדופן לה זכה הנשיא ג'ורג' בוש הבן לאחר מתקפת הטרור על מגדלי התאומים. מתמיכה של 50 אחוז מהאמריקאים זינק בוש לכ-90 אחוזי תמיכה כמעט בן לילה – בתוך יומיים מנפילת התאומים. בהמשך, התמיכה הציבורית

בבוש נשחקה הדרגתית, אך רבים מייחסים להסתופפות סביב הדגל את נצחונו – הגבולי – בבחירות 2004 (Huddy & Feldman 2011; Lambert et al. 2010).

אך מחקרים מאוחרים מציעים הסבר אחר לתמיכה האדירה במנהיגים רבים בשעת מלחמה או אסון. חוקרים שבחנו את פופולאריות המנהיגים ביפן בזמן איום חיצוני מספקים אינדיקציה אמפירית לכך שהמנגנון מאחורי תופעת ההתכנסות סביב הדגל איננו ההתקבצות של כלל הציבור סביב המנהיג הנבחר – אלא התכנסות של המחנה הליברלי סביב מנהיג המחנה השמרני, לאור האיום הביטחוני. המחקר אמנם נערך בקונטקסט שונה מאוד משלנו, ובחן את דעת הקהל בעקבות ניסיונות סיניים להשתלט צבאית על איים בריבונות יפנית ב-2012. עם זאת, יש בממצאיהם כדי לאתגר את תפיסת המלחמה עצמה כמאחדת את כלל הציבור סביב המנהיג הנבחר (Kobayashi & Katagiri, 2018). למעשה, נראה כי גם במקרה של בוש, הציבור הליברלי נע לכיוון המפלגה הרפובליקנית יותר מאשר ניכר סחף תמיכה כללי בממשל האמריקאי.

ומה בישראל? התכנסות סביב הדגל, או היסחפות ליברלית לכיוון השמרני? לאורך השנים, נצפה סחף אדיר של הסיקור התקשורתי בישראל ימינה (Grossman et al., 2020; Gur, 2016; Panievsky, 2021, 2022; Shultziner & Stukalin, 2021; Tsfati, 2017) של הנחות מוצא המזוהות עם ממשלות נתניהו והימין המתנחלי (עמדות שמאל אינן לגיטימיות, הסכם שלום איננו רלבנטי, קולות פלסטיניים אינם ראויים להישמע בציבוריות הישראלית, החברה הערבית בישראל אינה זכאית לסיקור שוויוני, נפגעים פלסטיניים אינם אירוע חדשותי, וכיוצא באלה). בעקבות מלחמת

שבעה באוקטובר התבהרה גרסה אחרת, מקומית, להתכנסות סביב הדגל – **התכנסות סביב שני דגלים**.

בעוד שערץ 14 נמנע מכל ביקורת על נתניהו ופועלו, בערוצי המיינסטרים נעשה מאמץ כביר להוכיח נאמנות לדגל ולמדינה על ידי הימנעות מכל ביקורת על פעולות צה"ל בעזה ובכלל

ממעקב אחר מהדורות החדשות המרכזיות בשני הערוצים הפופולאריים בישראל – ערוץ 12 וערוץ 14 – עולה כי בשעה שערץ 14 המשיך לדבר את מסרי נתניהו וממשלתו, כפי שעשה בעבר, בערוץ 12 (ובמידה רבה גם בערוץ 13 ובכאן 11) התגבש קונצנזוס

מתחרה: התכנסות סביב צה"ל. בעוד שערץ התעמולה 14 נמנע מכל ביקורת על נתניהו ופועלו, בערוצי המיינסטרים בישראל נעשה מאמץ כביר להוכיח נאמנות לדגל ולמדינה על ידי הימנעות מכל ביקורת על פעולות צה"ל בעזה ובכלל. דברי דובר צה"ל נתפסו כאמת בלתי מעורערת, המקרים הרבים בהם תועדו חיילי צה"ל מבצעים פשעי מלחמה לכאורה

נעלמו מהכותרות, כמו גם המקרים הרבים בהם הודעות צה"ל התבררו כלא מבוססות, או שקריות לחלוטין. כל ביקורת או חשד ביחס להתבטאויות חיילי צה"ל וראשיו נעלמה. זוהי כמובן לא הפעם הראשונה בהיסטוריה שבה עיתונאים וכלי תקשורת בישראל ובעולם מכגינים קרבה יתרה לממסד הצבאי והביטחוני (Panievsky, 2001, 2011; Nossek & Limor, 2023; Peri, 2016). עם זאת, במלחמות, עימותים ואסונות קודמים היה מקום לביקורת כלשהי – גם אם לא מפי הכתבים הצבאיים או לא באופן קבוע או נוקב – גם על נציגי הממסד הביטחוני ודובר צה"ל. במילים אחרות, במהלך המלחמה בעזה, בעוד נתניהו וממשלתו משמשים פרה קדושה בערוץ 14 ושאר ערוצי התעמולה הממשלתיים, צה"ל הפך פרה קדושה בערוצי המיינסטרים העיתונאיים בישראל.

בדוח של ה-INSS מתועדת עדות של עורכת בכירה באחד מכלי התקשורת הגדולים בישראל. כלי התקשורת בו היא עובדת, אמרה, התגייס למלחמה מן היום הראשון (שומפלבי ואחרים, 2024). "כלי התקשורת ומנהליו קיבלו החלטה מודעת לשמש פלטפורמה למסרי דובר צה"ל מדי יום, ללא עריכה כמעט, להסתיר את המתרחש בעזה מעיני הקוראים והצופים הישראלים, לא לשאול יותר מדי שאלות על מעשיו של הצבא מעבר לגדר, ולא למתוח ביקורת חריפה מדי על הצבא ומפקדיו, בייחוד לנוכח הצורך לגבות את הלוחמים בחזית". עדותה מחזקת את ממצאינו ואת הטענה שההסתרה והצנזורה העצמית נעשו בידועין, מתוך שלל שיקולים המעקרים מתוכן את תפקידה הביקורתי של העיתונות בזמן מלחמה.

ההתכנסות סביב שני דגלים יכולה להיות מוסברת על ידי שלוש תופעות, הכרוכות זו בזו: (1) העימות יוצא הדופן בין האליטה הפוליטית והאליטה הצבאית בישראל (Ziv, 2024), (2) הקיטוב הפוליטי הגובר בישראל בין תומכי הממשלה למתנגדיה (Bassan-Nygate & Weiss, 2022; Gidron et al., 2022), ו-(3) המתקפה המתמשכת על עיתונאים ביקורתיים בישראל וסימונם כבוגדים (Panievsky, 2022). השירות הצבאי הפך בשנים האחרונות אפיק שימושי לעיתונאיות ועיתונאים תחת מתקפה להוכיח את נאמנותם לאומה ולמדינה, על אף ביקורתם על הממשלה או פעולותיה (Panievsky 2023). בשעת מלחמה, המוטיבציה להוכיח פטריוטיות ונאמנות למדינה גוברת אף יותר. מודל שירות החובה מגביר עוד יותר את האתגר המקצועי, המורכב ממילא, שמציב לכתבים צבאיים הצורך לבקר את מקורותיהם בצה"ל. על כן, נראה שצפינו בשנתיים האחרונות בסיקור הכי לא ביקורתי של פעולות לוחמי צה"ל ומפקדיו. נושאים שבעבר הפכו לכל הפחות נושא לדיון או שנוי מחלוקת, כמו פשעי מלחמה ברצועת עזה ובגדה המערבית, נעלמו מהשיח כלא היו. כל ביקורת על צה"ל נתפסה כחלק מהקמפיין של הימין הקיצוני לבצע דה לגיטימציה של מפקדי הצבא, או כהצטרפות

לקמפיין הפרופגנדה של ארגון הטרור חמאס. כך או כך, כל ספקנות או חשדנות בריאה ביחס להתבטאויות גורמי הצבא נעלמו מהשטח – גם כשאלה הוכיחו שוב ושוב שאמינותם מוגבלת.

תופעה זו מתרחשת במקביל לתהליך נוסף בציבור הישראלי, שבוודאי מהדהד או מתדלק את התהליך בכלי התקשורת. בשונה ממלחמות עבר, נתניהו נותר ראש ממשלה לא פופולארי בראש קואליציה לא פופולארית באופן עקבי למדי לאורך השנתיים האחרונות (דיטש ואחרים, 2025; הרמן וענבי 2024; הרמן ואחרים 2025; Pew 2025). כך שגם בקרב הציבור בישראל, בעוד הבייס של תומכי נתניהו נותר נאמן למנהיג, רוב הציבור מפנה לו עורף – אך נותר בלתי ביקורתי ביחס לצה"ל ופעילותו ברצועה, על אף העדויות המצטברות לפשעי מלחמה, ירי דו-צדדי, פגיעה בחטופים ישראלים, אזרחים עזתיים, עובדי ארגוני סיוע בינלאומיים ועיתונאים פלסטינים.

כשלוך מקצועי, מוסרי, דמוקרטי, לאומי – ואסטרטגי

הנתונים המובאים לעיל, מתוך מחקר מולד ומחקרים שערכו אחרים בשנתיים האחרונות, מצביעים על כישלון רב-מימדי – מוסרי, מקצועי, דמוקרטי ואסטרטגי – של התקשורת המרכזית בישראל בסיקור המלחמה בעזה:

1. **התעלמות מהפלסטינים בעזה ובגדה מונעת מהציבור הישראלי את הבנת המציאות הגיאופוליטית שסביבם ומכחישה את אנושיותם של מיליוני בני אדם.** המחיקה הזו איננה רק עניין מוסרי, עיתונאי, או אתי – אלא הרת אסון מבחינה ביטחונית, דיפלומטית ואסטרטגית. מעבר להשתתפות במחיקת הציבור

הפלסטיני, הסתרת המצב האזרחי ברצועה אינה משרתת את האזרחים בישראל, מרחיקה בינם לבין יהודי העולם ואזרחי העולם, וגם בין אזרחי ישראל היהודים והערבים (אשר נחשפים לתמונת מצב מקיפה יותר בתקשורת דוברת הערבית). ההתעלמות הזו מחבלת ביכולתם של אזרחי ישראל לקבל החלטות לגבי העתיד על סמך תמונת מצב שלמה והוגנת, גם כשהתמונות קשות. כפי שציין לאחרונה עיתונאי התאגיד, קובי מידן, בראיון: "העובדה שלא ידענו הרבה זמן, שלא רצינו לראות ושלא הראו לנו מה קורה בעזה, מסוכנת מאוד לנו ולנפשנו. אני לא מדבר כרגע על הצד המוסרי אלא על הצד התועלתי, הניתוק הזה של מה באמת קורה בארץ ובעולם, יוצר מצב שמבחינתנו פתאום עלול להגיע צונאמי של אנטישמיות, בלי התראה ובלי שאנחנו מבינים על מה ולמה מדברים". נקודות עיוורון כאלה מזיקות לחברה הישראלית, כיוון שהן מבצרות אותה עוד ועוד בבועה מנותקת מהמציאות – הקשה אמנם – בועה שסופה להתפוצץ, כשהרבה מהמחירים כבר שולמו.

מעבר להשתתפות במחיקת הציבור הפלסטיני, הסתרת המצב האזרחי ברצועה אינה משרתת את האזרחים בישראל, מרחיקה בינם לבין יהודי העולם ואזרחי העולם, וגם בין אזרחי ישראל היהודים והערבים

2. **התעלמות מהאפוזיציה והדרת הקולות המתנגדים למלחמה ולכיבוש רצועת עזה מחבלת בכוחה של התקשורת בישראל לקיים ויכוח פוליטי אמיתי על עתיד הביטחון של מיליוני הישראלים והפלסטינים באזור.** בוודאי בשנים בהן שיעור מתנגדי הממשלה גבוה בהרבה משיעור תומכיה, יש מקום להשמיע את קולם – אפילו אם הדבר יגרו, חלילה, האשמה ב"שמאלנות". זו איננה רק שאלה של ייצוג וגיוון: ביקורת מהותית

על השלטון ועל הצבא היא תפקיד מרכזי של עיתונות בדמוקרטיה. התמסרות לדוברי הממסד הפוליטי והצבאי הם ההיפך המוחלט ממימוש תפקיד זה.

3. השתתפות בהשתקת אזרחי ישראל הערבים היא הפניית גב לתפקיד העיתונות לשרת את הציבור – כלל הציבור, ובפרט קולות האופוזיציה והקבוצות המוחלשות

בחברה. הסיפורים העיתונאיים שהתגלגלו בשנתיים האחרונות בתוך החברה הערבית בישראל, המאבק הפוליטי בין תפיסות שונות ביחס לישראל ולעזה, הכאב והאבל של אזרחי ישראל הערבים, החטופים, ההרוגים, הפצועים – כל אלה לא זכו לבמה הראויה, ונעלמים מעיני רוב צרכני התקשורת בישראל גם שנתיים לתוך המלחמה. מחיקת אזרחי ישראל הערבים מהשיח הציבורי משחקת לידיהם של הגורמים הקיצוניים ביותר בחברה הישראלית, המקדמים אידיאולוגיה של עליונות יהודית. היא מהווה הפניית עורף לעיתונאיות והעיתונאים הערבים בישראל, שמשחקים לבמה משפיעה והוגנת. המסר הסמוי שמועבר לציבור הוא: "ערבים בישראל יכולים להיות רופאים אולי, אבל בוודאי לא כתיבי חדשות. אי אפשר לסמוך עליהם, מה שהם אומרים לא נחשב, והם לא באמת חלק מהציבור בישראל". זה מסר מסוכן, גזעני, אנטי-עיתונאי ואנטי-דמוקרטי.

4. **מסגור כל ביקורת על פעולות ממשלת ישראל או צה"ל ברצועת עזה כמתקפה אנטישמית על מדינת ישראל ואזרחיה הוא שגוי ומזיק. תמיד הייתה אנטישמיות בעולם, והיא אכן נמצאת במגמת עלייה, בין היתר בעקבות פעולות ישראל בעזה. עם זאת, ייחוס כל ביקורת על הממשלה או הצבא כחלק מקנוניה אנטישמית לא רק חוטאים לאמת, אלא גם לעיתונות – שאחד מתפקידיה המרכזיים הוא ביקורת על הממשלה ועל הצבא, כגורמים בעלי כוח אדיר שלאזרחים מן השורה אין כלים לבקר בכוחות עצמם. הניתוק הגובר בין דעת הקהל בישראל ובעולם אינו יכול להיות מיוחס אך ורק לטראומה הלאומית של שבעה באוקטובר; הפער המסוכן הזה מתגבר מדי יום על ידי האופן שבו האסון הזה, והאסונות שרדפו את החברה הישראלית מאז, מוסגרו בכלי התקשורת המרכזיים.**

למה זה קורה? הסברים לעיוורון-מרצון של התקשורת הישראלית בסיקור המלחמה

(1) ככה זה במלחמות

לאורך ההיסטוריה, בעימותים אלימים מסוגים שונים ובמקומות שונים, שוב ושוב נמצא שתשומת הלב התקשורתית לנפגעים מן הצד השני של הגבול הייתה מוגבלת. זו לא המלחמה הראשונה שבה התקשורת מקדישה תשומת לב מוגבלת לסבל האזרחים מן הצד השני של הגבול – גם במלחמות עיראק, מלחמת רוסיה-אוקראינה, מלחמות המפרץ והמלחמה בוויתנאם, תשומת הלב התקשורתית לנפגעים בצד השני של הגבול הייתה מינימלית (Hallin 1989; Silcock et al. 2008; Tumber 2004; Waisbord 2002). מחקר שניתח את סיקור מלחמת עיראק בטלוויזיה האמריקאית, מצא שבכירים בממשל בוש היו המקורות המצוטטים ביותר במהדורות החדשות במהלך המלחמה, קולות האופוזיציה והקבוצות המתנגדות למלחמה נשמעו בקושי, וככלל, כל ערוצי הטלוויזיה הגדולים שידרו תמיכה במלחמה. נפגעים אזרחיים בעיראק כמעט ולא זכו לסיקור כלל (Hayes & Guardino, 2010).

אפילו במלחמת וייטנאם, שנצרכה בזיכרון הקולקטיבי כרגע שבו התקשורת האמריקאית שידרה לאמריקאים את הזוועות משדה הקרב וכך סייעה לשינוי בדעת הקהל הציבורית, לקח לעיתונות האמריקאית זמן רב לחשוף את מחירי המלחמה (Hallin 1986; Griffin 2010). רק אחרי 1970 למדו רוב האמריקאים על הטבח במי ליי, למשל, שהתרחש שנתיים קודם לכן, כלל הרג של מאות אזרחים וייטנאמיים לא חמושים, והפך עם השנים סמל לפשעי המלחמה של ארה"ב בוויתנאם. גם כשנחשף הסקנדל, שנחשב לאחת מנקודות המפנה בדעת הקהל האמריקאית ביחס למלחמה, אמריקאים רבים הגיבו באדישות (Oliver 2006), או סירבו להאמין לדיווחים (Opton Jr. 1971). כתבי חדשות וצלמים שניסו לפרסם סיפורים ותמונות המתעדים את הקורבנות בוויתנאם נתקלו בהתנגדות ואפילו חרמות עמוק לתוך שנות ה-70 (Griffin 2010).

גם בתקשורת הישראלית, כמובן, זו איננה הפעם הראשונה בה מתועדת במחקר צנזורה עצמית או התעלמות מנפגעים בצד השני בשעת מלחמה (Elbaz and Bar-Tal 2019; Liebes 1997). עוד ב-2009 כתבה החוקרת שני אורגד מהמחלקה לתקשורת ב-London

School of Economics כי סיקור המלחמה בעזה ב-2008 – שנקראה גם מבצע עופרת יצוקה – התעלם כמעט לחלוטין מהסבל האנושי של פלסטינים ברצועה. "הדימויים הוויזואליים של פלסטינים סובלים בתקשורת הבינלאומית", כתבה אז אורגד, "תמיד סוקרו בישראל ככלים לפרופגנדה אנטי-ישראלית ולא כעדויות לסבל אנושי" (Orgad, 2009). האבחנה הזו רלבנטית גם לשנת 2025.

אז אולי אין סיבה לצפות שהתקשורת בישראל תפעל אחרת? אם תמיד קיימת הטייה לטובת סיקור חיילינו והרוגינו על פני נכגעי מי שנחשבים אזרחי אוייב, למה לבקר עיתונאים בישראל שפעלו כפי שפעלו עיתונאים אחרים בעימותים אלימים אחרים בכל העולם?

ראשית, גם בישראל שבעת המלחמות היו רגעים שבהם עיתונאיות ועיתונאים הצליחו למלא את תפקידם הביקורתי ביחס לרשויות – למשל בימי האינתיפאדה השנייה, כשקורבנות חפים מפשע בצד הפלסטיני זכו לסיקור אנושי בכלי התקשורת הגדולים, ולא הועלמו או הושטקו (Liebes & Kampf, 2009). "במקביל לצפייה בפעולות טרור ובפעולות צה"ל בגדה וברצועה, המשכנו גם לראות ולשמוע פלסטינים", כתבו אז ליבס וקמפף. "בעוד שהאינתיפאדה הראשונה התאפיינה במחיקת פניהם וקולותיהם של פלסטינים, הרי שבשנייה פלסטינים מופיעים תדיר בזמן צפיית שיא או בעמודים הראשונים של העיתונים, וניתנת להם במה להביע את חרדותיהם, את כעסיהם ואת סבלותיהם באוזני הציבור הישראלי". חלקנו זוכרים ימים שבהם סיפורים אנושיים על החיים תחת כיבוש, תחקירים על חשד לביצוע פשעי מלחמה, וביקורת על השימוש בכוח כנגד אזרחים עוד נידונו בבמות הציבוריות המרכזיות בישראל.

אך למען האמת, תפקודה הלקוי יותר או פחות של העיתונות הישראלית או העולמית במלחמות עבר לא משנה את העובדה שעיתונות מקצועית מסקרת את הנעשה במציאות – גם בשעת מלחמה, ובוודאי בשעת מלחמה ארוכה כל כך – ולא מעלימה את המתרחש בשטח מצופיה. זה חלק חשוב בתפקידה בכל חברה ששואפת להיות דמוקרטית (Asp, 2007; Christians, 2009; Curran, 2011). זהו המדד המקצועי לבחון את איכותה, מחוייבותה, וכן – גם את נאמנותה של התקשורת לציבור בישראל.

יש דרכים שונות לסקר את הזוועות בעזה, שמשפטנים רבים מתארים בשלב זה כטיהור אתני או רצח עם¹⁶. יש הבדל, למשל, בין סיקור אמפתי וארוך של המשבר ההומניטרי

בעזה, דרך סיפורם האישי של ילדים סובלים – לבין דיווח יומי, במילים, על עשרות עד מאות ההרוגים בעזה אמש. יש הבדל בין עריכת תחקירים עצמאיים על פשעי מלחמה שמבצעים חלק מחיילי צה"ל ברצועת עזה או בגדה המערבית, לבין דיווח מהימן על פשעי מלחמה שנחשפו ודווחו על ידי עיתונאים בינלאומיים. כרגע, בתקשורת הישראלית, לא נראים לא אלה ולא אלה. במלאת שנתיים למלחמה, ניתן לקוות שנראה התעוררות והתנערות בכלי התקשורת מהגישה הפחדנית הזו למציאות ולביקורת עליה.

"הציבור לא רוצה לדעת"

טבח שבעה באוקטובר הוא טראומה לאומית בקנה מידה שלא הכרנו, וייקח זמן לכולם – עיתונאים, פוליטיקאים, חוקרים, אזרחים – לעכל אותו ולהשתקם ממנו. כמה וכמה עיתונאים ישראלים העידו בשנתיים שחלפו מאז עד כמה האירוע השפיע על תפיסתם המקצועית ועבודתם העיתונאית (שומפלי ואחרים, 2024). במובן הזה, שבעה באוקטובר מזכיר יותר אירועי פתע כמו פיגוע הטרור במגדלי התאומים; גם אז, הטרומה הלאומית יצרה גל של השתקה בתקשורת בשם ה"פטריוטיות" (Tumber, 2004; Waisbord, 2002). אלא שהמציאות איננה תוכנית כבקשתך, ואינה נעלמת מהאופק כשחלקים נרחבים בציבור עוצמים עיניהם מולה.

מה שחשוב לזכור ולהזכיר הוא שאין שום דבר פטריוטי בהסתרת המציאות הקשה מהציבור. יש חלקים בציבור שמעוניינים לראות מה קורה בעזה, ויש כאלה שלא. אין בכך שום דבר מפתיע: אף אחד מצופי החדשות בעולם איננו נהנה לצפות בסרטוני זוועות של ילדים גוססים או תינוקות רעבים – בעיקר כשהמדינה או הצבא שלהם נושאים באחריות כלשהי למצב. אבל השאלה "מה הציבור רוצה לדעת?" איננה שאלה עיתונאית. היא שאלה מתחום עסקי השעשועים. כדי להראות לצופים את מה שהם רוצים לראות, אין צורך בעיתונות כלל – בטח שלא בסביבת המידע הנוכחית. נטפליקס, הרשתות החברתיות, אינסוף אתרי אינטרנט ומקורות תוכן זמינים לספק לציבור מה שהוא בוחר לראות, בכל רגע נתון. החדשות אמורות לספק משהו אחר. חופש העיתונות, כלבי השמירה של הדמוקרטיה, הרשות הרביעית – כל הסיסמאות שבכלי התקשורת אוהבים

לשלוף, ובצדק, כשהממשלה מנסה להצר את צעדיהם – אינן נובעות מתפקידה הבידורי של התקשורת, אלא ממחויבותה של העיתונות לספק מידע אמין ככל האפשר, מלא ככל האפשר, ולפקח על בעלי הכוח בחברה, ובראשם השלטון. מי שבוחרים להראות לציבור רק את החלק הנוח או הקל לעיכול מתוך המציאות הקשה והמדממת, חדלו לעשות בעיתונות, ועברו לתעשיית הבידור.

מעבר לדיון התיאורטי בתפקיד העיתונות בחברה, הקטסטרופה ברצועת עזה – הן זו שעוברים החטופים הישראלים והן זו שעוברים האזרחים העזתיים – תרדוף את מדינת

ישראל ואזרחי ישראל עשרות שנים קדימה. השפעתה המכרעת על הביטחון, השלום, יחסי החוץ, והכלכלה של מדינת ישראל איננה מוטלת בספק. להסתיר מהציבור הישראלי את המצב לאשורו, ככל שניתן לדעת אותו כעת, לא רק מביע זלזול מוחלט בחיי האדם בעזה – אלא גם מונע מאזרחי ישראל לגבש החלטות מושכלות לגבי עתידם על סמך תמונת מצב מלאה, רחבה, ומהימנה של המציאות. אנחנו לא מענישים את חמאס או את הפלסטינים כשאנחנו מתעלמים מהמראות בעזה. אנחנו מענישים, בראש ובראשונה, את עצמנו, ומונעים מאיתנו את אחד המשאבים היקרים ביותר לכל חברה חפצת חיים ושגשוג: מידע.

הקטסטרופה ברצועת עזה
תרדוף את ישראל עשרות
שנים קדימה. להסתיר
מהציבור את המצב לאשורו
לא רק מביע זלזול מוחלט
בחיי האדם בעזה – אלא
גם מונע מאזרחי ישראל
את אחד המשאבים היקרים
ביותר לכל חברה חפצת
חיים ושגשוג: מידע

התקשורת הישראלית, על אף איים נחשים של התנגדות ומקצועיות, מתפקדת בשנתיים האחרונות כמו רופא שמסתיר ממטופליו את חומרת מצבם (כי "אף אחד לא רוצה לשמוע את זה") – כדי שיוכלו למות מהר אך במצב רוח מרומם. ורבים, אכן, מאבדים את חייהם לשווא – כפי שמדגים תחקיר "המקור" ששודר באוגוסט האחרון, ובו תיעוד של שיתוף הפעולה העיתונאי בישראל עם שקרים שטווחה ממשלת נתניהו ביחס לעסקאות החטופים ועתיד המלחמה במהלך השנתיים האחרונות¹⁷.

17 ראו תחקיר "המקור", בהובלת נריה קראוס ורביב דרוקר, באתר חדשות 13: <https://13tv.co.il/allshows/>

(3) עשור של מלחמה בתקשורת

עשור של מחקר מלמד שמלחמתו של נתניהו בתקשורת משחקת תפקיד משמעותי בעיוורון מרצון של העיתונות הישראלית בסיקור המלחמה בעזה. במשך עשרות שנים (Peri 2004), אך ביתר שאת בעשור האחרון (Rogenhofer and Panievsky 2020), נתניהו ושותפיו מנהלים מלחמת חורמה בעיתונות בישראל. סימון התקשורת כ"סמולנית" ו"אויבת המדינה", איננו קוריוז – יש לה השפעות ממשיות, הן על תפיסות הציבור את התקשורת (Pingree et al. 2018; Smiths 2010; Watts et al.)

סימון התקשורת
כ'סמולנית' ו'אויבת
המדינה' איננו קוריוז –
יש לה השפעות ממשיות,
הן על תפיסות הציבור
את התקשורת, הן על חיי
היומיום של עיתונאים
ועיתונאים, והכי חמור –
על טיב ומגוון החדשות
 שלהם נחשף הציבור

(1999), הן על חיי היומיום של עיתונאים ועיתונאים (Posetti et al. 2020; Miller 2021; Kim and Shin) (2022), והכי חמור – על טיב ומגוון החדשות שלהם נחשף הציבור (Panievsky 2022; Waisbord 2020; Miller 2021). המלחמה הפופוליסטית בתקשורת מלווה בניסיון מתמשך לעצב רגולציה שתטיב עם ערוצי הפרוכנגדה שמשרתים את הממשלה על חשבון כלי תקשורת ביקורתיים ועצמאיים יותר, באיומים על הבסיס הכלכלי של התקשורת הציבורית והמסחרית, תביעות השתקה נגד עיתונאים וכלי תקשורת, ושימוש במבחני נאמנות לחלוקת הטבות רגולטוריות, כפי שנחשף במסגרת משפטי נתניהו (Panievsky 2025).

כפי שעולה מסדרת מחקרים שערכתי בשנים האחרונות, המתקפה של הימין הפופוליסטי נגד התקשורת בישראל מעודדת צנזורה עצמית ו"הטייה אסטרטגית", במסגרתה עיתונאים וכלי תקשורת מנסים בכל כוחם לאותת לציבור כי הטענות נגדם אינן נכונות (Panievsky 2021, 2022). ההטייה האסטרטגית ימינה, בניסיון להוכיח שאין "דיף סטייט" בתקשורת, שהתקשורת איננה שמאלנית, ושעיתונאים אינם עוכרי-ישראל או שונאי יהדות, באה לידי ביטוי בבחירת הנושאים שמסקרים כלי התקשורת, בחירת המרואיינים שמוזמנים לאולפנים, סוג הביקורת שמובעת, הטרימינולוגיה המשודרת, ועוד. ניתוחי תוכן שערכו חוקרים במהלך העשור האחרון מצאו בתקשורת הישראלית דווקא הטייה לטובת הימין, ובפרט מפלגת הליכוד וראש הממשלה נתניהו (Grossman et al. 2022; Markowitz-) (Elfassi et al. 2018; Tsfati 2017). שנים לפני שבעה באוקטובר, רבים בתקשורת הישראלית הפסיקו להשתמש במושגים שנצבעו כ"שמאלניים מדי" או "תל אביביים מדי".

הכיבוש הוא דוגמא טובה להיעלמות של מושגים ודוברים מהשיחה הציבורית בישראל: עשרות עיתונאים העלו בפניי את המילה "כיבוש" כמושג שהפסיקו להשתמש בו בעקבות המתקפות הגוברות מימין (Panievsky 2022). עם השנים, ניתן לראות כיצד לא רק המילה נעלמה מהמסכים – אלא גם הנושא כולו, שיש שיטענו שהוא הנושא שיכריע את עתידה וביטחונה של ישראל. למעשה, כלי התקשורת הגדולים חדלו כמעט לחלוטין לסקר את הנעשה בגדה המערבית או בעזה, הרבה לפני שבעה באוקטובר. המפסידים הגדולים: הציבור הישראלי.

סיכום: הסברים יש – הצדקות אין

חשוב להדגיש שאף אחד מההסברים המובאים לעיל אינם בגדר הצדקות. לציבור הישראלי, בין אם הוא חפץ בכך או לא, יש את הזכות לשמוע מעיתונאים דיווחים מהימנים ומלאים ככל הניתן לגבי המציאות ברצועת עזה, בגדה המערבית, וברחבי ישראל. השתקה של קולות, אמיתות, וסיפורים שאינם תואמים את נרטיב הממשלה או נרטיב הצבא איננה מעשה פטריוטי או לאומי. היא בוודאי איננה מעשה אתי, מוסרי, או מקצועי. התעלמות מחמישית מאזרחי ישראל, והקשיים והמורכבות שכפתה עליהם המלחמה, איננה עיתונות מקצועית. התעלמות מילדים פלסטינים בעזה שגועים ברעב, איננה עיתונות מקצועית. ייחוס כל ביקורת על מעשי הממשלה או הצבא לאנטישמיות מתפרצת, איננה מבוססת על המציאות בשטח ואיננה עיתונות מקצועית. קבלת הנחות מוצא כמו "אין חפים מפשע בעזה", "מה שלא בא בכוח יבוא ביותר כוח", או "מניעת מדינה פלסטינית היא אינטרס ישראלי", איננה מבוססת על נתונים אמפיריים, ניסיון העבר, או מקרים היסטוריים מקבילים. זו איננה עיתונות מקצועית. זה גם איננו אקט פטריוטי.

כבר שנתיים מתקשים בעולם להבין איך ייתכן שהציבור בישראל, לאור הזוועות בעזה, לא פורץ את גבולות הרצועה להציל את התינוקות הרעבים, את האזרחים הנטבחים בתור לסיוע הומניטרי, את הנשים והילדים שתמונותיהם רודפות את כל מי שעוקבים אחר החדשות בעולם דרך כלי תקשורת שאינם ישראליים. איך להסביר שהציבור הישראלי לא רואה, לא יודע, לא מבין את מה שקורה בצד השני של הגבול? ואם הוא יודע, איך להסביר שלא אכפת לו? עם השנים, משימת התיווך הזו הופכת פחות ופחות אפשרית. בסוף, כשגם המלחמה הזו – כמו כל מלחמה – תיגמר, והעיתונות שאיננה מגויסת תיכנס לתעד את מה שנותר מעזה ותושביה, גם התקשורת בישראל תעמוד למשפט ציבורי על תפקידה בטשטוש, בהסתרה, ובתעמולה שאפשרה את התמשכות המלחמה בשנתיים האחרונות וההרג המיותר של אלפי חפים מפשע, ישראלים ופלסטינים. חלקים ממנה, כמו תועמלני ערוץ 14, עשויים לעמוד למשפט בערכאות בינלאומיות, כמו בית הדין הבינלאומי, כפי שעשו לפנייהם שדרי הרדיו שעודדו את רצח העם ברואנדה. אחרים עשויים לעמוד למשפט ציבורי, מנוהל בידי מי שהלכו לקרב בלי לדעת את תמונת המצב המלאה, שאיבדו את היקר מכל, או בטריבונל הקשה מכולם: הפנים שניבטות מן המראה. הדוח הזה מתפרסם כעת, במלאת שנתיים למלחמה, כיוון שעוד ניתן לשנות: לחזור לאמץ את רדיפת האמת (גם כשהיא לא נוחה), את העמדה הביקורתית (גם ביחס לממשלה ולצה"ל), את השירות לכלל הציבור (היהודי והערבי), ולהציל את כבודה ועתידה של העיתונות והדמוקרטיה בישראל.

- Aday, S. (2005). The Real War Will Never Get on Television. In P. Seib (Ed.), *Media and Conflict in the Twenty-First Century* (pp. 141–156). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781403980335_7
- Agmon, S. (2022). Two Concepts of Competition. *Ethics* 2022 133:1, 5–37
- Allan, S. (2025). Visual War Journalism. *Digital Journalism*, 13(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2443153>
- Allan, S., & Zelizer, B. (2004). *Reporting War: Journalism in Wartime*. Taylor & Francis Group. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/cam/detail.action?docID=182738>
- Asp, K. (2007). Fairness, Informativeness and Scrutiny: The Role of News Media in Democracy. *NORDICOM Review*, 28, 31–49.
- Bassan-Nygate, L., & Weiss, C. M. (2022). Party Competition and Cooperation Shape Affective Polarization: Evidence from Natural and Survey Experiments in Israel. *Comparative Political Studies*, 55(2), 287–318. <https://doi.org/10.1177/00104140211024283>
- Bennett, W. L., & Serrin, W. (2005). The Watchdog Role. In G. Overholser & K. H. Jamieson (Eds), *The Press* (pp. 169–188). Oxford University Press.
- Borger, J. (2024). The ultranationalist TV channel fast becoming Israel's most-watched news source. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2024/nov/03/ultranationalist-tv-channel-14-most-watched-news-source-israel>
- Christians, C. G. (2009). *Normative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies*. University of Illinois Press.
- Cohen, I. D. (2025, January 13). Israeli channel drops foreign news editor from appearances after calling for end to war. *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/israel-news/2025-01-13/ty-article/.premium/israeli-channel-drops-foreign-news-editor-from-appearances-after-calling-for-end-to-war/00000194-6089-d4d0-a1f4-fbed26f00000>
- Curran, J. (2011). *Media and Democracy*. Taylor & Francis.
- Fieldhouse, R. (2025). First independent survey of deaths in Gaza reports more than 80,000 fatalities. *Nature*, 643(8071), 311–312. <https://doi.org/10.1038/d41586-025-02009-8>
- Frohlich, R. (2018). *Media in War and Armed Conflict: Dynamics of Conflict News Production and Dissemination*. Routledge.
- Gidron, N., Sheffer, L., & Mor, G. (2022). The Israel Polarization Panel Dataset, 2019–2021. *Electoral Studies*, 80, 102512. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2022.102512>
- Griffin, M. (2010). Media images of war. *Media, War & Conflict*, 3(1), 7–41. <https://doi.org/10.1177/1750635210356813>
- Grossman, G., Margalit, Y., & Mitts, T. (2020). *Media Ownership as Political Investment: The Case of Israel Hayom*. /paper/Media-Ownership-as-Political-Investment%3A-The-Case-Grossman-Margalit/11966e12f611009c53fc016e72c88d1189d0c783
- Gur, S. (2016). The Media's Credibility and Representativeness. In *Annual Report: The Media in Israel 2016* (pp. 106–110). Ariel University in Samaria.
- Hayes, D., & Guardino, M. (2010). Whose Views Made the News? Media Coverage and the March to

- War in Iraq. *Political Communication*, 27(1), 59–87. <https://doi.org/10.1080/10584600903502615>
- Huynh, B. Q., Chin, E. T., & Spiegel, P. B. (2024). No evidence of inflated mortality reporting from the Gaza Ministry of Health. *The Lancet*, 403(10421), 23–24. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)02713-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)02713-7)
- Khatib, R., McKee, M., & Yusuf, S. (2024). Counting the dead in Gaza: Difficult but essential. *The Lancet*, 404(10449), 237–238. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)01169-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)01169-3)
- Kobayashi, T., & Katagiri, A. (2018). THE "RALLY 'ROUND THE FLAG" EFFECT INTERRITORIAL DISPUTES: EXPERIMENTAL EVIDENCE FROM JAPAN–CHINA RELATIONS. *Journal of East Asian Studies*, 18(3), 299–319. <https://doi.org/10.1017/jea.2018.21>
- Lachover, E., & Lemish, D. (2018). Women in Israeli journalism: Forwards and backwards. *Israel Affairs*, 24(3), Article 3. <https://doi.org/10.1080/13537121.2018.1454016>
- Liebes, T., & Kampf, Z. (2009). Black and White and Shades of Gray: Palestinians in the Israeli Media During the 2nd Intifada. *The International Journal of Press/Politics*, 14(4), 434–453. <https://doi.org/10.1177/1940161209336226>
- Mont'Alverne, C., Badrinathan, S., Ross Arguedas, A., Toff, B., Fletcher, R., & Nielsen, R. (2022). *The trust gap: How and why news on digital platforms is viewed more sceptically versus news in general*. Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:42cc0bd8-f737-4a79-947f-e528e8116926>
- Nossek, H., & Limor, Y. (2001). Fifty Years In A 'Marriage Of Convenience': News Media And Military Censorship In Israel. *Communication Law and Policy*, 6(1), Article 1. https://doi.org/10.1207/S15326926CLP0601_01
- Nossek, H., & Limor, Y. (2011). The Israeli paradox: The military censorship as a protector of the freedom of the press. In *Government Secrecy* (Vol. 19, pp. 103–130). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S0196-1152\(2011\)0000019011](https://doi.org/10.1108/S0196-1152(2011)0000019011)
- Orgad, S. (2009). Watching How Others Watch Us: The Israeli Media's Treatment of International Coverage of the Gaza War. *The Communication Review*, 12(3), 250–261. <https://doi.org/10.1080/10714420903124168>
- Panievsky, A. (2021). Covering Populist Media Criticism: When Journalists' Professional Norms Turn Against Them. *International Journal of Communication*, 15(0), Article 0.
- Panievsky, A. (2022). The Strategic Bias: How Journalists Respond to Antimedia Populism. *The International Journal of Press/Politics*, 27(4), 808–826. <https://doi.org/10.1177/19401612211022656>
- Panievsky, A. (2023). Strategic Rituals of Loyalty: When Israeli Journalists Face Digital Hate. *Digital Journalism*, 11(10), 1940–1961. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2118144>
- Panievsky, A. (2025). *The New Censorship: How the War on Media is Taking Us Down*. Footnote Press.
- Peri, Y. (2016). 34. Are Israel's Media Critical of the IDF and the Security Culture? In *Handbook of Israel: Major Debates* (pp. 573–589). De Gruyter Oldenbourg. <https://doi.org/10.1515/9783110351637-044>
- Shultziner, D., & Stukalin, Y. (2021). Distorting the News? The Mechanisms of Partisan Media Bias and Its Effects on News Production. *Political Behavior*, 43(1), 201–222. <https://doi.org/10.1007/s11109-019-09551-y>
- Strom, K. (1992). Democracy as Political Competition. *American Behavioral Scientist*, 35(4–5), 375–396. <https://doi.org/10.1177/000276429203500404>

- Tsfati, Y. (2017). Attitudes Towards Media, Perceived Media Influence and Changes in Voting Intentions in the 2015 Israeli Elections. In M. Shamir & G. Rahat (Eds), *The Elections in Israel—2015* (pp. 206–224). The Israeli Democracy Institute.
- Tumber, H. (2004). Prisoners of News Values? Journalists, professionalism, and identification in times of war. In *Reporting War*. Routledge.
- Waisbord, S. (2002). Journalism, Risk, and Patriotism. In B. Zelizer & S. Allan (Eds), *Journalism After September 11* (pp. 201–219). Routledge.
- Ziv, G. (2024). *Netanyahu vs The Generals: The Battle for Israel's Future*. Cambridge University Press.
- אגרי, ח. (2024). ערוץ 14 הוא איום מסוג חדש על הדמוקרטיה הישראלית • דו"ח 'העין השביעית' | העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/529152>
- אלמסי, א. (2025). מספר הראיונות עם חברי קואליציה ואופוזיציה ברשת ב' וכאן נ1. מרכז המחקר והמידע של הכנסת. <https://main.knesset.gov.il/Activity/Info/Research/Pages/incident.aspx?rid=8295&businessType=1>
- כהן, ע. ד. (March 9, 2025). ייצוג ערבים בטלוויזיה וברדיו הגיע לשפל היסטורי. הארץ. <https://www.haaretz.co.il/gallery/media/2025-03-09/ty-article/.premium/00000195-79e6-d46d-a3f7-f9ef5f770000>
- פרסיקו, א. (2024a). מדד הייצוג: שפל חסר תקדים בייצוג החברה הערבית בתקשורת הישראלית. העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/528643>
- פרסיקו, א. (2024b, June 18). הטרגדיה ברפיח: התקשורת הישראלית העלימה מהציבור את המראות הקשים. העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/521959>
- פרסיקו, א. (2024c, June 30). אזהרה: התקשורת הישראלית מסתירה מהציבור את תוצאות המלחמה בעזה וגורמת נזקים חמורים לחברה הישראלית. העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/523034>
- פרסיקו, א. (2025a, February 12). קריאה לחקירה פלילית נגד ערוץ 14 בחשד להמרדה והסתה: קוראים שלא לציית לביהמ"ש, מסיתים לאלמות נגד שופטים. העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/543343>
- פרסיקו, א. (2025b, June 17). מדד הייצוג: הדיווחים על חידוש הסיוע ההומניטרי כמעט ולא עסקו במשבר ההומניטרי. העין השביעית. <https://www.the7eye.org.il/554998>
- שומפלבי, א., סימן טוב, ד., & דיין, א. (2024). התקשורת הישראלית התגייסה למלחמה: מסקנות ביניים מהתנהלות כלי התקשורת והעיתונאים הישראלים אחרי ה-7 באוקטובר 2023. INSS. https://www.inss.org.il/he/strategic_assessment/press
- יעבץ, ג' (2024). מסכי ברזל – צריכת מידע ומדיה בזמן מלחמת חרבות ברזל. מסגרות מדיה, 26, <https://doi.org/10.57583/MF.2024.26.10063>

